

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Praze rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Věry Šimůnkové a soudců Mgr. et Mgr. Karla Ulíka a Mgr. Josefa Straky ve věci

žalobců: a) Ing. J. Š.
bytem X

b) Mgr. K. V.
bytem X

c) M. Š., narozený dne X
bytem X

d) B. P.
bytem X

e) R. P.
bytem X

všichni zastoupeni advokátem JUDr. Romanem Felixem
sídlem U Nikolajky 833/5, 150 00 Praha 5

proti

žalovanému: Katastrální úřad pro Středočeský kraj
sídlem Pod sídlištěm 1800/9, 182 12 Praha 8

o žalobách na ochranu před nezákonnými zásahy žalovaného,

takto:

- I. Určuje se, že zásahy žalovaného spočívající v neprovedení výmazů poznámek o svěřenském nástupnictví zapsaných v katastru nemovitostí u:
- pozemků parc. č. XA, XB, XC, XD, XE a XF zapsaných na LV XG v katastrálním území X,
 - pozemku parc. č. XH zapsaném na LV XCH v katastrálním území X
 - pozemků parc. č. XJ, jehož součástí je stavba rodinného domu č. p. XK, parc. č. XL a parc. č. XM zapsaných na LV XN v katastrálním území X
 - pozemku parc. č. XO zapsaném na LV XP v katastrálním území X
- jsou nezákonné.
- II. Žalovanému se přikazuje, aby provedl výmaz poznámek o svěřenském nástupnictví zapsaných v katastru nemovitostí u nemovitých věcí uvedených ve výroku I tohoto rozsudku, a to ve lhůtě 30 dní od právní moci tohoto rozsudku.
- III. Žalovaný je povinen zaplatit každému ze žalobců ve lhůtě 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku na náhradu nákladů řízení částku 16 293,60 Kč, a to k rukám jejich zástupce JUDr. Romana Felixe, advokáta.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

1. V této věci se soud zabývá otázkou, zda měl žalovaný katastrální úřad na návrh žalobců z katastru nemovitostí vymazat poznámku o svěřenském nástupnictví. Žalovaný tak neučinil s odůvodněním, že žalobci nejsou oprávněni uzavřít dohodu o zrušení svěřenského nástupnictví.
2. Pan M. Š., narozený dne X (dále „zůstavitel“), zemřel dne X. Byl ženatý se žalobkyní a) a zanechal dva potomky, žalobce b) a c). Žalobci d) a e) jsou potomky žalobkyně a).
3. Zůstavitel v závěti ze dne 3. 1. 2018 nařídil k části pozůstalosti svěřenské nástupnictví ve smyslu § 1512 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále „o. z.“). Žalobkyni a) povolal za přední dědičku, žalobce b) až e) za následné dědice (svěřenské nástupce) pro případ smrti žalobkyně a).
4. Usnesením Okresního soudu Praha-východ ze dne 30. 6. 2022, č. j. 22 D 1229/2021-814, ve znění opravného usnesení ze dne 11. 8. 2022, č. j. 22 D 1229/2021-840 (dále „usnesení OS Praha-východ“), byla schválena dohoda dědiců ze závěti a ze zákona o rozdělení pozůstalosti zůstavitele a bylo podle ní potvrzeno nabytí dědictví tak, že žalobkyně a) jako přední dědička nabyla mj. tyto nemovité věci:
 - pozemky parc. č. XA XB, XC, XD, XE a XF zapsané na LV XG v katastrálním území X,
 - pozemek parc. č. XH zapsaný na LV XCH v katastrálním území X,
 - spoluvlastnický podíl o velikosti ½ na pozemku parc. č. XI, jehož součástí je stavba rodinného domu č.p. XJ, a na pozemcích parc. č. XK a XL zapsaných na LV XM v katastrálním území X,

- pozemek parc. č. XO zapsaný na LV XP v katastrálním území X (dále souhrnně „pozemky“ či „předmětné pozemky“).

Žalobkyni a) náleželo s těmito pozemky právo volného nakládání. V případě smrti žalobkyně a) pak tyto pozemky – bude-li stále jejich vlastníci – přejdou dle nařízení zůstavitele na žalobce b) až e) coby následné dědice. K přechodu pozemků na následné dědice mělo dojít za podmínek stanovených ve výroku IV. odst. d) usnesení OS Praha-východ.

5. Na základě usnesení OS Praha-východ byla k pozemkům v katastru nemovitostí zapsána poznámka o svěřenském nástupnictví [§ 23 odst. 2 písm. d) zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon)], a to v řízení vedeném u žalovaného pod sp. zn. V-9390/2022-209.
6. Žalobci uzavřeli dne 22. 5. 2023 *dohodu o zrušení svěřenského nástupnictví a o vzájemném vypořádání*, a to ve formě notářského zápisu NZ 120/2023 N 201/2023 (dále „dohoda“). Žalobci se dohodli na zrušení svěřenského nástupnictví a vzájemném bezúplatném vypořádání tak, že výlučnou vlastníci pozemků se stane žalobkyně a). K výmazu svěřenského nástupnictví váznoucího na pozemcích mělo dle čl. III dohody dojít vkladem (*sic!*) do katastru nemovitostí na základě rozhodnutí katastrálního úřadu.
7. Žalobci se poté dvěma návrhy ze dne 26. 2. 2024 domáhali u žalovaného výmazu poznámek o svěřenském nástupnictví zapsaných k předmětným pozemkům s tím, že svěřenské nástupnictví bylo zrušeno dohodou. Řízení o těchto návrzích byla u katastrálního úřadu vedena pod sp. zn. Z-1174/2024 a Z-2418/2024.
8. Žalovaný těmto návrhům nevyhověl, neboť shledal, že žalobci nejsou oprávněni dohodu o zrušení svěřenského nástupnictví uzavřít (*sdělení* ze dne 20. 3. 2024, č. j. Z-1174/2024-208, a *oznámení o bezpředmětném podání a neprovedení zápisu* ze dne 3. 4. 2024, č. j. Z-2418/2024-209). Podle žalovaného svědčí žalobkyni a) coby přední dědičce pouze postavení poživatele, který může pozemky užívat a brát z nich plody. Vlastnické právo žalobkyně a) je tak omezeno. Jako přední dědička nemůže činit právní jednání, které by vedlo ke zrušení svěřenského nástupnictví. V této souvislosti katastrální úřad odkázal na § 1285 a § 1521 o. z.
9. Pro kontext soud doplňuje, že část pozůstalosti tvořily další pozemky (v katastrálních územích X), k nimž bylo rovněž nařízeno svěřenské nástupnictví, jehož zrušení si žalobci také sjednali v dohodě. Ve vztahu k těmto pozemkům se žalobci návrhy ze dne 26. 5. 2023 a ze dne 30. 5. 2023 domáhali u žalovaného výmazu výhrady svěřenského nástupnictví vkladem. Řízení o těchto návrzích byla vedena pod sp. zn. V-5724/2023-210 a V-4043/2023-204. Katastrální úřad oba návrhy zamítl s tím, že v případě svěřenského nástupnictví se nevede vkladové řízení. K nemovitostem se do katastru nemovitostí o svěřenském nástupnictví zapisuje pouze poznámka (rozhodnutí ze dne 14. 7. 2023, č. j. V-5724/2023-210-12, a ze dne 17. 7. 2023, č. j. V-4043/2023-204-6). Proti zamítavým rozhodnutím katastrálního úřadu podali žalobci žaloby podle části páté zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále „o. s. ř.“). Tyto žaloby byly následně pravomocně zamítnuty s odůvodněním, že svěřenské nástupnictví se do katastru nemovitostí zapisuje poznámkou dle § 23 katastrálního zákona, nikoliv vkladem dle § 11 katastrálního zákona (viz rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 19. 10. 2023, č. j. 79 C 16/2023-45, ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 6. 2024, č. j. 4 Co 237/2023-61, a rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 21. 2. 2024, č. j. 76 C 16/2023-57, ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 9. 2024, č. j. 5 Co 37/2024-73).

II. Obsah podání účastníků a průběh jednání

10. Dne 20. 5. 2024 žalobci podali ke Krajskému soudu v Praze dvě žaloby na ochranu před nezákonným zásahem žalovaného podle § 82 a násl. zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále „s. ř. s.“). Jedna žaloba se týkala sdělení ze dne 20. 3. 2024, druhá oznámení ze dne 3. 4. 2024, obě se však opíraly o zcela totožnou argumentaci. Žalobci se domáhali toho, aby soud určil, že zásahy žalovaného spočívající v neprovedení výmazu poznámek zapsaných u předmětných pozemků byly nezákonné, a současně aby žalovanému zakázal pokračovat v porušování jejich práv.
11. Soud usnesením ze dne 30. 5. 2024, č. j. 51 A 30/2024-10, 39 A 25/2024-10, spojil řízení o těchto žalobách ke společnému projednání.
12. Žalobci v žalobě polemizují s právním názorem žalovaného, že svěřenské nástupnictví nelze zrušit dohodou. Žalovaný podle nich nesprávně vyložil § 1512 a násl. o. z., aniž by pro svůj závěr předložil jakékoliv argumenty. Žalovaný tak nezákonně omezil vlastnické právo žalobkyně a) a žalobce b) až e) nutí proti jejich vůli setrvat v postavení následných dědiců. Podle žalobců je dohoda o zrušení svěřenského nástupnictví bezvadnou listinou způsobilou k výmazu poznámky o svěřenském nástupnictví. Žalovaný přitom vychází z mylného předpokladu, že žalobkyni a) svědčí pouze postavení poživatele. Ve skutečnosti je žalobkyně a) oprávněna s pozemky volně nakládat. Ačkoliv o. z. výslovně neupravuje možnost zrušení svěřenského nástupnictví dohodou, dle žalobců je takový způsob jeho zániku možný. Opačný výklad by odporoval zásadě autonomie vůle a smluvní svobodě žalobců. Ostatně i z § 1522 odst. 1 o. z. vyplývá, že přední dědic může se souhlasem následného dědice věc zcizit. Pokud by přední dědic zcizil všechny věci náležející do dědictví, došlo by tím fakticky k zániku svěřenského nástupnictví. V kontextu této úpravy by nedávalo žádný smysl, aby se přední dědic nemohl s následným dědicem dohodnout na zániku svěřenského nástupnictví. Jediným omezením je v tomto ohledu požadavek § 1522 odst. 1 *in fine* o. z., aby byla dohoda sepsána ve formě veřejné listiny, což žalobci uzavřením dohody ve formě notářského zápisu splnili.
13. Žalovaný se žalobou nesouhlasí a navrhuje její zamítnutí. Ve vyjádření k žalobě uvádí, že podle důvodové zprávy k § 1512 o. z. vychází institut svěřenského nástupnictví z ustanovení obecného občanského zákoníku [*císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský (dále „o. z. o.“) – pozn. soudu*] s přihlédnutím k německé úpravě. Zánik svěřenského nástupnictví je upraven v § 1516–§1519 o. z. Možnost dohody o zrušení svěřenského nástupnictví mezi předním a následným dědicem přitom zákon nepředvídá. To potvrzuje i výklad § 615 o. z. o., k němuž dospěl prvorepublikový Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 2. 3. 1938, R I 1558/37 (dále „rozhodnutí R I 1558/37“). V případě svěřenského nástupnictví je rozhodující nezávislá vůle zůstavitele a je pouze na jeho zvážení, jakým způsobem upraví své majetkové a rodinné poměry. Vzhledem k tomu se žalobkyně a) v postavení přední dědičky nemohla na základě dohody stát výlučnou vlastnící pozemků. Nevymazání poznámky o svěřenském nástupnictví proto není nezákonným zásahem.
14. Žalobci v replice setrvávají na závěru, že svěřenské nástupnictví lze zrušit dohodou, což ostatně již potvrdil i Krajský soud v Praze v rozsudku ze dne 21. 2. 2024, č. j. 76 C 16/2023-57. Žalovaný argumentuje pouze rozhodnutím R I 1558/37, které není pro výklad o. z. použitelné.
15. Při jednání účastníci setrvali na svých stanoviscích a odkázali na svá písemná podání.

16. Zástupce žalobců poukázal na rozsudky Vrchního soudu v Praze v civilní větvi (viz odst. 9 výše), které byly sice zamítavé, ale současně podle něj vrchní soud podotkl, že nevidí důvod, proč by nešla poznámka o svěřenském nástupnictví z katastru nemovitostí vymazat. Dále uvedl, že Český úřad zeměměřický a katastrální jim neformálně přislíbil, že změní svoji metodiku a umožní výmazy poznámek o svěřenském nástupnictví z katastru nemovitostí. Proto žalobci zkusmo podali v srpnu 2024 nový návrh na výmaz poznámky u jednoho pozemku. V tomto řízení zatím nebylo nijak rozhodnuto.
17. Pověřená pracovnice žalovaného uvedla, že se žalovaný dotázal u Českého úřadu zeměměřického a katastrálního, zda došlo k posunu ve výkladu, přičemž se mu dostalo negativní odpovědi. K rozsudkům Vrchního soudu v Praze podotkla, že se v nich vrchní soud nezabýval tím, zda lze poznámku o svěřenském nástupnictví na základě dohody dědiců vymazat.
18. Soud při jednání provedl dokazování předloženými listinami (usnesením OS Praha-východ, dohodou o zrušení svěřenského nástupnictví ze dne 22. 5. 2023, oběma návrhy ze dne 26. 2. 2024 na výmaz poznámek o svěřenském nástupnictví, sdělením žalovaného ze dne 20. 3. 2024 a oznámením žalovaného ze dne 3. 4. 2024, návrhy žalobců ze dne 26. 5. 2023 a ze dne 30. 5. 2023 na výmaz poznámek o svěřenském nástupnictví vkladem, zamítavými rozhodnutími žalovaného ze dne 14. 7. 2023 a ze dne 17. 7. 2023 a výše zmíněnými rozsudky Krajského soudu v Praze). Dále doplnil dokazování výše označenými rozsudky Vrchního soudu v Praze a aktuálními výpisy z katastru nemovitostí k předmětným nemovitostem, z nichž vyplývá, že jejich výlučným vlastníkem je žalobkyně a) a že je u nich dosud zapsána poznámka o svěřenském nástupnictví.
19. Soud současně při jednání upozornil účastníky, že v případě úspěchu žalobců zváží moderaci nákladů podle § 60 odst. 7 s. ř. s., neboť v této věci byly sice podány v tentýž den formálně dvě žaloby, ale prakticky totožného znění. Současně dal prostor účastníkům se k otázce moderace nákladů vyjádřit, čehož však nevyužili.

III. Posouzení věci soudem

20. Judikatura dovodila, že soudní ochrany proti provedení či neprovedení zápisu (výmazu) poznámky do katastru nemovitostí se lze ve správním soudnictví domáhat žalobou na ochranu podle § 82 a násl. s. ř. s. [srov. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu (dále „NSS“) ze dne 16. 11. 2010, č. j. 7 Aps 3/2008-98, č. 2206/2011 Sb. NSS, a dále rozsudky NSS ze dne 26. 1. 2012, č. j. 4 Aps 4/2011-68, č. 2600/2012 Sb. NSS, ze dne 21. 1. 2016, č. j. 7 As 290/2015-19, ze dne 1. 6. 2017, č. j. 9 As 65/2017-49, odst. 18, ze dne 6. 2. 2020, č. j. 2 As 79/2019-61, odst. 16, a ze dne 17. 9. 2020, č. j. 6 As 201/2020-23, odst. 12]. Právě prostřednictvím zásahové žaloby se žalobci neprovedení výmazu poznámky o svěřenském nástupnictví bránili.
21. Soud ověřil, že zásahové žaloby byly podány osobami k tomu oprávněnými a obsahují všechny formální náležitosti na ně kladené. Tvrzený zásah je svou povahou trvalý, a proto dosud nemohla uplynout objektivní ani subjektivní lhůta k podání žaloby podle § 84 odst. 1 s. ř. s. (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 15. 5. 2018, sp. zn. II. ÚS 635/18, odst. 44). Žalobci přitom neměli k dispozici jiné právní prostředky ochrany nebo nápravy, které by byli povinni podle § 85 s. ř. s. před podáním zásahových žalob využít. O zásahových žalobách soud rozhodl podle § 87 odst. 1 s. ř. s. na základě skutkového stavu zjištěného ke dni svého rozhodnutí.

22. Zásahové žaloby jsou tedy přípustné a věcně projednatelné.
23. Skutkové okolnosti nejsou mezi stranami sporné. Spornou je právní otázka, zda měl žalovaný na návrh žalobců z katastru nemovitostí vymazat poznámku o svěřenském nástupnictví ve smyslu § 23 odst. 2 písm. d) katastrálního zákona.
24. Poznámka je zápis do katastru nemovitostí, kterým se zapisují významné informace týkající se evidovaných nemovitostí nebo v katastru zapsaných vlastníků a jiných oprávněných (§ 6 *in fine* katastrálního zákona). Katastrální úřad poznámku vymaže na základě rozhodnutí nebo oznámení orgánu veřejné moci nebo k doloženému návrhu toho, v jehož zájmu má být poznámka vymazána, pokud důvody pro její vyznačení pominuly (§ 27 katastrálního zákona). Pro zápis a výmaz poznámky se použijí přiměřeně ustanovení o zápisu a výmazu záznamem (§ 26 katastrálního zákona). Katastrální úřad tak poznámku zapsanou u nemovitosti vymaže, je-li předložená listina bez chyb v psaní a počtech a bez jiných zřejmých nesprávností a je-li k provedení výmazu způsobilá (§ 21 katastrálního zákona).
25. V daném případě žalobci usilovali o výmaz poznámky o svěřenském nástupnictví s tím, že vzájemnou smlouvou (dohodou) coby přední a následní dědici svěřenské nástupnictví zrušili.

Svěřenské nástupnictví: obecná východiska

26. Svěřenské nástupnictví (fideikomisární substituci) upravuje § 1512–1524 o. z. Tento institut spočívá v nařízení zůstavitele, aby po jeho dědici (předním dědici, též fiduciáři) v případě předvídaném v závěti či dědické smlouvě (též substituční případ, *casus substitutionis*) nastoupila jiná osoba jako následný dědic (svěřenský nástupce, též fideikomisář). Podstatou svěřenského nástupnictví je, že přední i následný dědic jsou skutečnými zůstavitelovými dědici, a to z jeho vůle, přičemž okamžik, kdy se má zůstavitelovým dědicem stát přední dědic a kdy následný dědic, není totožný. Přední dědic se stává zůstavitelovým dědicem zůstavitelovou smrtí, zatímco následný dědic se dědicem po zůstaviteli stává až s určitým časovým odstupem, nastane-li smrt předního dědice nebo jiná skutečnost určená v pořízení pro případ smrti. Svěřenské nástupnictví tedy představuje určitou, zůstavitelem vytvořenou řadu osob, které všechny mají po zůstaviteli dědit. Přední dědici a následní dědici však nedědí současně. Vždy se jedná pouze o určitý časový úsek, po který je zůstavitelovým dědicem přední dědic. Po jeho uplynutí nabývá dědictví dědic následný (srov. SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 191, a DVOŘÁK, J. ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné 4: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, dostupné v systému ASPI).
27. Svěřenské nástupnictví, jakožto řada po sobě následujících dědiců k témuž jmění, přináší i možné konflikty mezi předním a následným dědicem. Zájmem následného dědice je, aby od předního dědice nabyl zůstavitelovo jmění pokud možno v nezmenšeném rozsahu, zatímco zájmem předního dědice je, aby ze zanechaného jmění měl také nějaký užitek. Zákon proto stanoví některá pravidla, která jsou přední a následní dědici povinni dodržovat (srov. SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 201).
28. Podle § 1521 odst. 1 věty první o. z. „[n]esvěřil-li zůstavitel při nařízení svěřenského nástupnictví dědici právo s dědictvím volně nakládat, je vlastnické právo dědice k tomu, co nabyl děděním, jakož i k tomu, co nabyl náhradou za zničení, poškození nebo odnětí věci z dědictví, omezeno na práva a povinnosti poživatele.“
29. Podle § 1522 odst. 1 o. z. „[n]esvěřil-li zůstavitel při nařízení svěřenského nástupnictví dědici

právo s dědictvím volně nakládat, může dědic zcizit nebo zatížit věc z toho, co děděním nabyt, jen se souhlasem svěřenského nástupce; souhlas vyžaduje formu veřejné listiny.“

30. Z uvedeného vyplývá, že zůstavitel může ve svém pořízení pro případ smrti výslovně stanovit, že přední dědic má právo s dědictvím volně nakládat. V takovém případě není vlastnické právo předního dědice nijak omezeno právy svěřenského nástupce. Přední dědic tedy může s věcmi z dědictví nakládat mezi živými (*inter vivos*) jako plnoprávný vlastník, tj. zatěžovat je a zcizovat i bez souhlasu následného dědice; jen pořizovat o nich pro případ své smrti (*mortis causa*) smět nebude. Jinak řečeno, vlastnické právo předního dědice ke zděděným věcem je až do nastoupení substitučního případu úplné a neomezené právy svěřenského nástupce. Doktrína takovou situaci označuje jako tzv. svěřenské nástupnictví na zbytek, lat. *fideicommissum eius quod supererit* (srov. KLEŇOVÁ, V. § 1521. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník § 1475-1720*. Praha: C. H. Beck, 2024, s. 359, a dále SVOBODA, E. *Fideicommissum eius quod supererit*. České právo: časopis Spolku notářů československých. Praha: Spolek notářů československých, 1929, č. 9, str. 73–74, dostupný online na: www.npd.cz). V praxi tak může nastat i situace, že svěřenský nástupce nic nezíská, pokud přední dědic za svého života naloží se zděděným majetkem tak, že z něho v době jeho smrti nic nezůstane (viz důvodovou zprávu k § 1521 o. z.).
31. Pokud zůstavitel přednímu dědici explicitně nepřiznal právo s dědictvím volně nakládat, je podle § 1521 odst. 1 věty první o. z. vlastnické právo předního dědice k věcem patřícím do substituční masy omezeno na práva a povinnosti poživatele. To neplatí, je-li věc z dědictví zcizena nebo zatížena za účelem úhrady zůstavitelových dluhů (§ 1521 odst. 1 věta druhá o. z.). Přední dědic tak má zásadně právo zděděné věci užívat, brát z nich přirozené plody a užítky; též má právo na mimořádný výnos z věci. Přitom je povinen šetřit podstatu zděděné věci (srov. § 1285 o. z.). Zcizit či zatížit zděděné věci může přední dědic podle § 1522 odst. 1 o. z. pouze se souhlasem následného dědice, který vyžaduje formu veřejné listiny. Pokud následný dědic souhlas udělí, nabude třetí osoba vlastnické právo nebo právo k cizí věci neomezené svěřenským nástupnictvím (srov. KLEŇOVÁ, V. § 1524. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník § 1475-1720*. Praha: C. H. Beck, 2024, s. 363).
32. K zániku svěřenského nástupnictví dochází v případech předvídaných v § 1515–1519 o. z. Zanikne-li svěřenské nástupnictví, stane se přední dědic, příp. poslední svěřenský nástupce natrvalo vlastníkem zděděného majetku, a bude o něm moci libovolně pořizovat (ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 175).
33. Doktrína připouští, že svěřenské nástupnictví může zaniknout i z jiných, zákonem výslovně neupravených důvodů. Judikatura vrcholných soudů se k této otázce ve vztahu k o. z. doposud nevyjádřila.
34. Dle doktríny „[s]věřenské nástupnictví zaniká také v případě, že všichni svěřenští nástupci dědictví odmítnou, nechtějí se stát následnými dědici nebo odmítnou svěřenské nástupnictví všichni svěřenští nástupci, kteří následovali po svěřenském nástupci, který dědictví přijal, event. je svěřenský nástupce dědicky nezpůsobilý.“ (DVOŘÁK, J. ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné 4: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, dostupné v systému ASPI). Následný dědic (svěřenský nástupce) má právo odmítnout po smrti zůstavitele dědictví výslovným prohlášením vůči soudu (§ 1485 odst. 1 a § 1487 odst. 1 o. z.). Kromě odmítnutí dědictví svěřenskými nástupci dle jiných autorů svěřenské nástupnictví zaniká též „[s]mlouvou svěřenského nástupce s předním dědicem, uzavřenou po smrti zůstavitele, kterou se svěřenský nástupce zřekne svého nároku ze svěřenského nástupnictví (viz § 1 odst. 2, § 11

a § 1981 [o. z.], jelikož se jedná o analogické užití § 1484 [o. z.] o zřeknutí se dědického práva, lze doporučit uzavření smlouvy ve formě notářského zápisu.“ (ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L. DOBIÁŠ, P. *Dědické právo*. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 173–174). Obecně se zřeknutím se dědického práva dle § 1484 o. z. rozumí smlouva, kterou uzavírá zůstavitel za svého života s předpokládaným dědicem, který v jejím důsledku ztrácí status dědice. Smlouva o zřeknutí se dědického práva se tak odlišuje od odmítnutí dědictví, které je právním jednáním jen jedné osoby a ke kterému může dojít až po smrti zůstavitele. V poměrech svěrenského nástupnictví přichází v úvahu obdobná smlouva o zřeknutí se nároku ze svěrenského nástupnictví uzavřená za života předního dědice s následným dědicem (byť následný dědic není dědicem předního dědice, nýbrž přímo zůstavitele, srov. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. 9. 2020, sp. zn. 29 Co 286/2020, odst. 28–29).

35. K otázce zúžení či zrušení svěrenského nástupnictví se souhlasem následného dědice se dále podrobně věnuje komentářový výklad k § 1522 o. z.:

„Svěrenský nástupce může vyslovením souhlasu s převodem přivodit definitivní vyloučení věci či práva ze substituční masy. Povaze věci neodporuje ani to, aby (za úplaty nebo bezúplatně) udělil souhlas s vyloučením určité věci ze substituční masy bez jejího následného převodu na třetí osobu.

Před nastoupením substitučního případu je nejen svěrenský nástupce, jehož dědické právo už vzniklo (protože byl substituční případ vymezen počáteční lhůtou), nýbrž i ten, jehož dědické právo ještě nevzniklo (protože obsahem substitučního případu byla odkládací podmínka), nositelem věcně působícího čekatelství. Toto čekatelství omezuje vlastnické právo předního dědice obdobně jako je vlastnické právo omezené věcným právem k cizí věci. Rozdíl spočívá jen v tom, že věcné právo k cizí věci je omezením obsahovým, věcné čekatelství svěrenského nástupce naproti tomu omezením časovým. Tak jako lze dohodou mezi vlastníkem a nositelem věcného práva k cizí věci způsobit zánik dotčeného věcného omezení, tak lze dohodou mezi předním dědicem a svěrenským nástupcem přivodit i zánik omezení svěrenským nástupnictvím.

Zákona by proto neměla odporovat dohoda mezi předním dědicem a svěrenským nástupcem, v jejímž smyslu

- *má být substituční masa zúžena vynětím některých do ní patřících věcí a práv,*
- *má být přední dědic v dispozicích mezi živými neomezen svěrenským nástupnictvím (fideicommissum eius quod supererit).*

Souhlas svěrenského nástupce musí mít ve všech případech formu veřejné listiny. Pokud je svěrenských nástupců několik, vyžaduje se souhlas všech.“

(KLEŇOVÁ, V. § 1522. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník § 1475–1720*. Praha: C. H. Beck, 2024, s. 361–362; zvýraznění doplněno soudem).

36. Zjednodušeně shrnuto, dispoziční oprávnění předního dědice se liší v závislosti na tom, zda zůstavitel v pořízení pro případ smrti výslovně stanovil, že přední dědic má právo s dědictvím volně nakládat či nikoliv. V prvním případě se přední dědic stává neomezeným a plnoprávným vlastníkem zděděných věcí, které může i bez souhlasu následného dědice zatěžovat či zcizovat, pouze o nich nesmí pořizovat pro případ své smrti. V druhém případě se dispoziční oprávnění předního dědice omezuje na postavení poživatele. Svěrenské nástupnictví může zaniknout jednak způsoby předvídanými v § 1515–1519 o. z., jednak ze společné vůle předního a následného dědice (příp. pouze z vůle následného dědice, který může dědictví odmítnout).
37. Zápis poznámky o svěrenském nástupnictví má oporu v § 1524 odst. 1 o. z., podle kterého *„[z]apisuje-li se věc a její vlastník do veřejného seznamu, zapíše se do veřejného seznamu i svěrenské nástupnictví. Jsou-li věc a svěrenské nástupnictví do veřejného seznamu zapsány a naloží-li dědic s věcí, kterou nabyl z dědictví, způsobem mařícím nebo omezujícím práva svěrenského nástupce, aniž s tím svěrenský nástupce souhlasil, nemá to vůči svěrenskému nástupci právní účinky.“*

38. Smyslem této poznámky je ochrana následného dědice. V případě, kdy přední dědic nakládá se zděděnou věcí zapsanou do veřejného seznamu – typicky nemovitostí zapsanou do katastru nemovitostí – způsobem mařícím nebo omezujícím práva následného dědice, nastává vůči následnému dědici ze zákona relativní neúčinnost.

Aplikace na posuzovanou věc

39. V posuzované věci byla žalobkyně a) coby přední dědička oprávněna s předmětnými pozemky v rámci svěřenského nástupnictví volně nakládat. Ve výroku IV. písm. b) a c) usnesení OS Praha-východ bylo právo volného nakládání žalobkyně a) ve vztahu k předmětným pozemkům včetně okamžiku nástupu substitučního případu stanoveno následovně:

*„Poz. manželce Ing. J. Š., jako přední dědičce, náleží dle závěti zůstavitele, **právo volného nakládání s těmito nemovitostmi**, přičemž v případě smrti poz. manželky Ing. J. Š., tyto nemovité věci, pokud budou ke dni jejího úmrtí stále ve vlastnictví poz. manželky Ing. J. Š., přejdou dle nařízení zůstavitele na následné dědice jak uvedeno dále v odst. d. tohoto usnesení.“ [písm. b) týkající se části předmětných nemovitostí v Úvalech]*

*„Poz. manželce Ing. J. Š., jako přední dědičce, náleží dle dohody přední dědičky a všech následných dědiců, **právo volného nakládání s těmito nemovitostmi**, přičemž v případě smrti poz. manželky Ing. J. Š., tyto nemovité věci, pokud budou ke dni jejího úmrtí stále ve vlastnictví poz. manželky Ing. J. Š., přejdou dle nařízení zůstavitele na následné dědice jak uvedeno dále v odst. d. tohoto usnesení.“ [písm. c) týkající se části předmětných nemovitostí v Úvalech a nemovitostí v Dymokurech a Brázděm; obě zdůraznění doplněna soudem]*

40. Vlastnické právo žalobkyně a) coby přední dědičky ke zděděným pozemkům tak bylo až do nastoupení substitučního případu, tedy její smrti, úplné a neomezené právy žalobců b) až e) coby následných dědiců. Jednalo se o případ tzv. svěřenské nástupnictví na zbytek (viz odst. 30 tohoto rozsudku). Ohledně dispozičního oprávnění se tak na žalobkyni a) nevztahovala omezení ve smyslu § 1521 odst. 1 věty první a § 1522 odst. 1 o. z. Žalobkyni a) tedy nesvědčilo ve vztahu k předmětným pozemkům postavení pouhého poživatele, jak se mylně domníval žalovaný. Naopak, žalobkyně byla oprávněna za svého života s pozemky nakládat dle své vůle, aniž by k jejich zcizení či zatížení potřebovala souhlas následných dědiců. V této souvislosti žalobci správně upozornili, že pokud by se žalobkyně rozhodla veškeré pozemky zcizit, došlo by tím fakticky k zániku svěřenského nástupnictví, jelikož v okamžiku smrti žalobkyně a) by byla substituční masa již zcela vyčerpána. Neobstojí tak ani paušální názor žalovaného, že žalobkyně a) nebyla oprávněna činit právní jednání směřující k zániku (zrušení) svěřenského nástupnictví. Poznámka o svěřenském nástupnictví zapsaná u předmětných pozemků byla v daném případě ryze formálního charakteru, neboť nebyla způsobilá jakkoliv chránit zájmy následných dědiců vůči volnému nakládání přední dědičky se substituční masou.
41. Žalobkyně a), resp. všichni žalobci, se společně rozhodli, že veškerou substituční masu vyloučí ze svěřenského nástupnictví bez převodu na třetí osobu (viz odst. 35 tohoto rozsudku). Učinili tak dohodou o zrušení svěřenského nástupnictví, kterou uzavřeli ve formě notářského zápisu.
42. Soud nesouhlasí s žalovaným, že by takovou smlouvu (dohodu) nemohli žalobci coby přední a následní dědici mezi sebou uzavřít. Jak správně dovozují doktrína (viz odst. 34 tohoto rozsudku), taková smlouva v zásadě odpovídá smlouvě o zřeknutí se dědického práva dle § 1484 o. z. s tím rozdílem, že namísto zůstavitele vystupuje přední dědic a namísto předpokládaného dědice vystupuje následný dědic, který se doposud nestal skutečným

dědicem, neboť nenastal substituční případ. Ustanovení § 1484 o. z. tak lze na smlouvu o zrušení svěřenského nástupnictví aplikovat analogicky, a to včetně požadavku na její uzavření formou veřejné listiny (odst. 3). Tento požadavek byl v daném případě splněn, neboť notářský zápis je veřejnou listinou [§ 6 odst. 1 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)]. V této souvislosti nutno podotknout, že zůstavitel v závěti ze dne 3. 1. 2018 připustil rozdělení pozůstalosti jiným způsobem, pokud by to bylo dle shodné vůle dědiců (viz str. 13 usnesení OS Praha-východ).

43. Argumentoval-li žalovaný tím, že zákon uzavření dohody o zrušení svěřenského nástupnictví nepředvídá, soud zdůrazňuje, že následné dědice nelze nutit k tomu, aby ve svěřenském nástupnictví setrvali. Opačný přístup by odporoval zásadě autonomie vůle (§ 1725 a § 1746 odst. 2 o. z.) a zásadě legální licence (čl. 2 odst. 4 Ústavy a čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod). K tomuto závěru dospěl – byť nad rámec nutného odůvodnění – i Krajský soud v Praze v rozsudku ze dne 19. 10. 2023, č. j. 79 C 16/2023-45, odst. 25–26.
44. Ačkoliv je svěřenské nástupnictví řazeno mezi absolutní majetková práva, která mají kogentní povahu (§ 978 o. z.), není vyloučeno, aby si přední a následní dědici o své vůli vypořádali vzájemné majetkové poměry, a to třeba i s tím důsledkem, že dojde ke zrušení svěřenského nástupnictví. Stěžejní zásadou dědického práva je sice testovací svoboda zůstavitele, který si může zvolit některou z forem pořízení pro případ smrti (závěť, dědickou smlouvu či dovětek), jako i osobu dědice, včetně toho, zda dědici povolá náhradníka (§ 1507 o. z.) či svěřenského nástupce (§ 1512 o. z.). Současně je však třeba respektovat zásadu svobodné volby dědice, zda nabude nebo nenabude dědictví, vzdor tomu, že byl povolán jako (přední či následný) dědic. Pakliže dosud nenastal substituční případ [smrt žalobkyně a)], následným dědicům nic nebránilo v tom, aby nárok ze svěřenského nástupnictví nepřijali. Uzavření dohody o zrušení svěřenského nástupnictví v daném případě navíc ani nijak neodporuje vůli zůstavitele, který umožnil žalobkyni a) s částí zděděných pozemků volně nakládat a současně připustil, aby si dědicové na základě shodné vůle rozdělili pozůstalost jiným než jím nařízeným způsobem. Dohoda žalobců tedy neodporuje vůli zůstavitele.
45. Umožňuje-li navíc § 1522 odst. 1 o. z., aby přední dědic se souhlasem následných dědiců (ve formě veřejné listiny) zděděné věci libovolně zcizoval či zatěžoval, nic nebrání tomu, aby následní dědicové souhlasili s vyloučením substituční masy či její části i bez jejího následného převodu na třetí osobu (srov. rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 19. 10. 2023, č. j. 79 C 16/2023-45, odst. 27). Zákonná úprava takový postup nevylučuje. Soud přitom neshledává, že by takové ujednání mezi předním a následnými dědici porušovalo dobré mravy, veřejný pořádek, či jinak odporovalo smyslu a účelu zákona (§ 1 odst. 2 a § 580 o. z.).
46. Soud konečně souhlasí se žalobci, že pro posuzovanou věc není příléhavý výklad § 615 o. z. o. učiněný prvorepublikovým Nejvyšším soudem v rozhodnutí R I 1558/37, dle kterého „[p]roti projevené pořizovatelově vůli nemůže býti svěřenské nástupnictví zrušeno ani dohodou předního dědice s nástupníkem.“, na které odkazuje žalovaný. Z odůvodnění rozhodnutí R I 1558/37 vyplývá, že v předmětné věci by dohoda předního dědice a nástupníka (tj. následného dědice) odporovala „jasnému zůstavitelovu úmyslu“, a navíc k ní nebyl udělen souhlas „všech svěřenských náhradníků“. Naproti tomu v posuzované věci zrušení svěřenského nástupnictví vůli zůstavitele nijak neodporovalo. Se zrušením svěřenského nástupnictví též souhlasili všichni následní dědici. Jedná se tak o případy skutkově i právně odlišné.

47. Soud proto uzavírá, že svěřenské nástupnictví lze zrušit smlouvou (dohodou) uzavřenou mezi všemi předními a následnými dědici ve formě veřejné listiny. Taková smlouva představuje způsobilou listinu pro výmaz poznámky o svěřenském nástupnictví z katastru nemovitostí. Žalovaný proto pochybil, pokud na základě návrhů žalobců ze dne 26. 2. 2024 tuto poznámku u předmětných pozemků nevymazal.

IV. Závěr a náklady řízení

48. S ohledem na výše uvedené soud podle § 87 odst. 2 s. ř. s. určil, že zásahy žalovaného spočívající v neprovedení výmazů poznámek o svěřenském nástupnictví zapsaných v katastru nemovitostí u předmětných nemovitostí je nezákonný (výrok I.). Současně soud žalovanému přikázal, aby výmaz poznámek provedl v přiměřené lhůtě 30 dní od právní moci tohoto rozsudku (výrok II.) Žalobci sice navrhovali, aby soud žalovanému zakázal pokračovat v porušení práva na výmaz poznámky, soud má nicméně za to, že jím zvolená podoba výroku II. je věcně totožná s návrhem žalobců, ale formulačně srozumitelnější (srov. usnesení rozšířeného senátu NSS ze dne 26. 3. 2021, č. j. 6 As 108/2019-39, č. 4178/2021 Sb. NSS, odst. 111–112).
49. O náhradě nákladů řízení účastníků soud rozhodl podle § 60 odst. 1 a 7 s. ř. s. Žalovaný nemá právo na náhradu nákladů řízení, neboť ve věci neměl úspěch. Žalobci měli ve věci plný úspěch, a proto jim soud přiznal náhradu nákladu řízení.
50. Soud před vyhlášením rozsudku upozornil účastníky na možnost postupu podle § 60 odst. 7 s. ř. s. a dal jim prostor k případnému vyjádření (srov. nález Ústavního soudu ze dne 27. 4. 2020, sp. zn. II. ÚS 3158/19, odst. 19–22).
51. Důvody zvláštního zřetele hodné, které odůvodňují moderaci náhrady nákladů řízení ve smyslu § 60 odst. 7 s. ř. s., spatřuje soud v tom, že se žalobci domáhali ochrany proti nezákonným zásahům žalovaného dvěma v zásadě identickými žalobami, ačkoliv tak mohli se stejným výsledkem učinit žalobou jednou. Soud ostatně řízení o obou žalobách spojil ke společnému projednání. Fakticky jediný rozdíl v podaných žalobách spočíval v označení pozemků, ve vztahu k nimž žalobci usilovali o výmaz poznámek o svěřenském nástupnictví. Podané žaloby jinak obsahovaly totožnou právní argumentaci, přičemž jednotlivé žalobní body nebyly koncipovány specificky ve vztahu ke každému z žalobců (srov. rozsudek NSS ze dne 16. 8. 2017, č. j. 4 As 46/2016-94, odst. 37). Za těchto okolností by přiznání odměny za úkony související s podáním dvou zásahových žalob (převzetí a příprava zastoupení, sepsání žaloby) při zohlednění počtu společně zastupovaných žalobců (pět osob) bylo nepřiměřené objemu a povaze poskytnutých právních služeb a jejich odborné a časové náročnosti. Soud proto částečně snížil náhradu nákladu řízení (s výjimkou zaplacených soudních poplatků) tak, jako by žalobci podali pouze jednu zásahovou žalobu.
52. Přiznaná odměna se skládá ze zaplacených soudních poplatků ve výši 20 000 Kč (5 x 4 000 Kč poplatek za dvě zásahové žaloby) a nákladů na zastoupení advokátem. Podle § 12 odst. 4 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), náleží advokátovi za společné zastupování dvou nebo více osob za každou takto zastupovanou osobu mimosmluvní odměna snižená o 20 %. Mimosmluvní odměna za jeden úkon právní služby činí částku 3 100 Kč [§ 7 ve spojení s § 9 odst. 4 písm. d) advokátního tarifu], po snížení podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu pak za každého z žalobců 2 480 Kč. Za jeden úkon právní služby tak za všech pět žalobců činí odměna 12 400 Kč. Za čtyři úkony právní služby [převzetí a příprava zastoupení, sepsání žaloby, podání repliky a účast na jednání před soudem nepřesahujícím dvě hodiny podle

§ 11 odst. 1 písm. a), d) a g) advokátního tarifu] tak náleží mimosmluvní odměna ve výši 49 600 Kč (4 x 12 400 Kč). Odměnu advokáta dále tvoří náhrada hotových výdajů za čtyři úkony právní služby po 300 Kč (§ 13 odst. 4 advokátního tarifu), které byly všem žalobcům společné (tj. 1 200 Kč). Celková výše odměny advokáta tedy činí 50 800 Kč. Zástupce žalobců je společníkem právnické osoby zřízené podle zvláštních právních předpisů upravujících výkon advokacie, která je plátcem daně z přidané hodnoty (§ 57 odst. 2 věty za středníkem s. ř. s.). K nákladům řízení tak patří i náhrada za tuto daň v sazbě 21 %, tj. ve výši 10 668 Kč. Každému ze žalobců tak náleží na náhradě nákladů řízení částka 16 293,60 Kč [4 000 Kč za zaplacený soudní poplatek a náhrada nákladů za zastupování ve výši 12 293,6 Kč (61 468 ÷ 5)]. Náhradu nákladů řízení uložil soud žalovanému zaplatit žalobcům ve lhůtě 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku (§ 54 odst. 7 s. ř. s.) k rukám jejich zástupce (§ 149 odst. 1 o. s. ř. ve spojení s § 64 s. ř. s., výrok III).

Poučení:

Proti tomuto rozsudku lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud. Variabilní symbol pro zaplacení soudního poplatku na účet Nejvyššího správního soudu lze získat na jeho internetových stránkách.

Praha 31. října 2024

JUDr. Věra Šimůnková v. r.
předsedkyně senátu